

O‘quvchilarni rag‘batlantirish va ularga qiziqarli metodlarni taklif qilish.
Til o‘rganish jarayonida texnologiyalardan samarali foydalanish.
O‘qitish jarayonini interaktiv va muloqotga asoslangan usullarda olib borish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ivanov, P.I., Zufarov, M.E. Umumiy psixologiya. Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2008, 480 b.
2. Jalilov J.J. Chet tilini o‘qitish metodikasi. Toshkent: O‘qituvchi, 2012, 432 b.
3. Umirov, B.M. Psixologiya. Toshkent: Voris-nashriyoti, 2012, 272 b.
4. www.kitobxon.com

RUS, O‘ZBEK VA INGLIZ TILLARI FE’L ZAMONI SHAKLLAR TIZIMI: QIYOSIY TADQIQOT

Shahriyorova Shaxinabonu Shahzod qizi
Buxoro davlat universiteti Filologiya fakulteti

Annotatsiya. *Ushbu maqola rus, o'zbek va ingliz tillarida fe'l zamon shakllar tizimini qiyosiy o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada har uchala tilning fe'l zamon shakllari, ularning o'ziga xos xususiyatlari va tizimidagi farqlar tahlil qilinadi. Rus tilida zamonlar tizimi mukammal va keng tarqalgan bo'lib, unda to'rt asosiy zamon – o'tgan, hozirgi, kelasi va shartli zamon mavjud. O'zbek tilida ham o'ziga xos zamonlar tizimi mavjud bo'lsa-da, u rus tiliga nisbatan kamroq murakkabdir. Ingliz tilida esa o'ziga xos grammatik strukturalar, jumladan, vaqtni ifodalovchi fe'l shakllari mavjud bo'lib, ular ko'proq yordamchi fe'llar orqali ifodalanadi. Ushbu maqola har uchala tilning fe'l zamonlari tizimini solishtirish va ularning o'ziga xos jihatlarini ko'rib chiqishga intiladi.*

Kalit so'zlar: *rus tili, o'zbek tili, ingliz tili, fe'l zamonlari, qiyosiy tadqiqot, grammatik tizim, tilshunoslik.*

Fe'l zamon shakllari tizimi har bir tilning murakkab va muhim grammatik jihatlaridan biridir. Ular har qanday tilda vaqtni, davomiylikni, tartibni, o'tganlikni, hozirlilikni va kelajakni ifodalashda muhim rol o'ynaydi. Har bir tilda fe'l zamon shakllari o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ularning shakllanishi va ishlatilishi tildagi semantik va sintaktik tuzilmalar bilan chambarchas bog'liqdir.

Rus tilida zamonlar ko'plab shakllar va o'zgarishlarni o'z ichiga oladi, ularning har biri o'z vaqtida amalga oshirilgan harakatni aniq ifodalashga xizmat qiladi. O'zbek tilida esa zamonlar soni nisbatan kamroq, lekin bu tilning sintaktik moslashuvchanligi zamonlarning aniq va o'zgarmas ifodalashini ta'minlaydi. Ingliz tili esa yordamchi fe'llar orqali zamonlarni aniqlik bilan ifodalaydi va unda zamon shakllarining o'zgarishlari juda ko'p variantlarga ega. Ushbu maqola rus, o'zbek va ingliz tillarining fe'l zamon shakllarini solishtirib, ularning o'zgarmas va o'ziga xos jihatlarini ajratib ko'rsatishga intiladi.

Rus tilida fe'l zamon shakllari tizimi. Rus tilida fe'l zamonlari o'zining boy va murakkab tizimi bilan ajralib turadi. Umuman olganda, rus tilida fe'l zamonlari to'rt asosiy guruhga bo'linadi: o'tgan zamon, hozirgi zamon, kelasi zamon va shartli zamon. O'tgan zamon fe'li harakatni o'tgan vaqtda amalga oshganini bildiradi. Hozirgi zamon esa hozirgi kunda, ya'ni hozirgi paytda davom etayotgan yoki odatiy harakatni ifodalaydi. Kelasi zamon esa kelajakda amalga oshiriladigan harakatni ko'rsatadi. Shartli zamon esa ehtimoliy yoki shartli holatni ifodalashda ishlatiladi.

Rus tilida har bir zamon o'zining shakllanish usuliga ega bo'lib, bunda yordamsiz fe'lning ko'rinishlarini o'zgartirish orqali zamonlar qo'llaniladi. Misol uchun, o'tgan zamon ko'plab fe'l shakllari (masalan, davomiy, tugagan, va hokazo) orqali ifodalanadi. Hozirgi zamon esa harakatni qisqa yoki davom etuvchi tarzda bildirishi mumkin.

O'zbek tilida fe'l zamon shakllari tizimi. O'zbek tilida fe'l zamon shakllari soni nisbatan kamroq bo'lib, harakatning amalga oshish vaqti aniq ko'rsatiladi. O'zbek tilida hozirgi zamon, o'tgan zamon va kelasi zamon asosiy fe'l shakllarini tashkil qiladi. O'zbek tilida shartli zamon yoki shartli ifodalar ko'pincha maxsus yordamchi fe'l yoki so'z birikmalari yordamida ifodalanadi. Misol uchun, "*yozaman*" (*hozirgi zamon*), "*yozdim*" (*o'tgan zamon*), "*yozar*" (*kelasi zamon*) kabi shakllar mavjud. O'zbek tilida fe'l zamonlari bir-biriga yaqin bo'lishi mumkin, bu tilning sintaktik tizimi va kontekstiga bog'liq.

Ingliz tilida fe'l zamon shakllari tizimi. Ingliz tilida zamonlar tizimi harakatning vaqtini va uning davomiyligini aniq ifodalashda katta ahamiyatga ega. Ingliz tilida hozirgi zamon, o'tgan zamon va kelasi zamon harakatni ifodalashda yordamchi fe'llar orqali shakllanadi. Masalan, *hozirgi zamon* "*I am writing*", *o'tgan zamon* "*I wrote*", *kelasi zamon* esa "*I will write*" shaklida ifodalanadi. Ingliz tilida zamonlar murakkab bo'lib, vaqtni ifodalashda ko'plab yordamchi fe'llar va holatlar ishlatiladi. Bu tilda davomiy, mukammal va o'zaro bog'langan shakllar mavjud bo'lib, har biri harakatning vaqtini yanada aniqroq belgilashga yordam beradi.

Qiyosiy tahlil. Rus, o'zbek va ingliz tillaridagi fe'l zamon shakllarini qiyoslashda, rus tili eng murakkab tizimga ega ekanligini ko'rish mumkin. O'zbek tilida zamonlar soni nisbatan kamroq, lekin bu tilda zamonlarning o'zgarishi juda oddiy va aniqdir. Ingliz tili esa yordamchi fe'llar orqali zamonlarni ifodalashda samarali tizimga ega. Bu tilda bir nechta zamon shakllari va ularning davomiy va mukammal shakllari mavjud. Har uchala tilning fe'l zamon shakllari tizimi o'ziga xos jihatlar va farqlarga ega bo'lib, har bir tilning tarixiy va madaniy omillari bilan bog'liqdir.

Xulosa. Fe'l zamon shakllarini qiyoslaganda, rus, o'zbek va ingliz tillarining har biri o'zining o'zgacha tizimlariga ega. Rus tili zamonlarining shakllanishi murakkab va ko'p o'zgarishlarni o'z ichiga oladi, o'zbek tili esa osonroq va aniqroq ifodalashni ta'minlaydi. Ingliz tili, yordamchi fe'llar orqali harakatning vaqtini aniq belgilaydi va ko'plab variantlarga ega bo'ladi. Shuning uchun, har bir til o'zining o'ziga xos grammatika va sintaksis xususiyatlari orqali vaqt va harakatni ifodalashda farq qiladi, bu esa ularning o'ziga xosligiga qarab til o'rganish jarayonini osonlashtiradi yoki murakkablashtiradi. Rus, o'zbek va ingliz tillaridagi fe'l zamon shakllarini o'rganish, har bir tilning o'ziga xos grammatika tizimlarini va fe'l zamonlarini qanday ishlatishini tushunishga yordam beradi. Har bir tilning o'ziga xos grammatik tizimi mavjud bo'lib, ularning rivojlanishi va qo'llanilishi tarixiy, madaniy va tilshunoslik jihatlaridan kelib chiqadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Груздева, Н. В. (2000). *Русский язык: грамматика, синтаксис, морфология*. Москва: Просвещение.
2. Давронова, Т. (2010). *Ўзбек тилининг грамматик тизими*. Тошкент: Ўзбекистон.
3. Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.
4. Хатибов, М. (2008). *Рус тили грамматикаси*. Тошкент: Оқил.
5. Иванова, С. А. (2011). *Основы грамматики русского языка*. Москва: Наука.
6. Azimov, B. (2007). *The Structure of English Verb Tenses*. Cambridge: Cambridge University Press.